

Higijensko-epidemiološki nadzor – koncept proaktivnog pristupa

(Hygienic-epidemiological surveillance – the concept of proactive approach)

Đana Pahor, Vladimir Mićović

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije

Ključne riječi: higijensko-epidemiološka zdravstvena zaštita, HE tim, proaktivni pristup, dostupnost, obuhvat, compliance

U skladu s vizijom, misijom i ciljevima za redizajn naše ustanove od 2003. godine, i u Epidemiološkom odjelu pristupilo se provedbi novog koncepta higijensko-epidemiološkog nadzora. Glavni cilj bio je postići višu razinu kvalitete u smislu bolje dostupnosti kontinuiteta javnozdravstvene skrbi iz područja epidemiološke djelatnosti, proaktivan pristup u iznalaženju rizika i prijetnje zdravlju, veći obuhvat i bolji compliance od strane korisnika. Uz tehničke i kadrovske preduvjete, za dinamično funkcioniranje u praksi učinjene su i organizacijske preinake. Prema temeljnoj zakonskoj regulativi od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO), ugovorom su za pružanje higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite za skrb nad 40.000 stanovnika, financirani higijensko-epidemiološki timovi (u nastavku HE tim) u sastavu: liječnik specijalista epidemiolog te stručni suradnici - jedan sanitarni inženjer i jedan sanitarni tehničar. Specifičnost naše Županije jesu otoci, od kojih je samo Krk mostom povezan s kopnom te Gorski Kotar s razvedenim naseljima. Za rad po novoj koncepciji, a s ciljem izjednačavanja dostupnosti higijensko-epidemiološke zaštite prema načelima proaktivnog pristupa, organizacijska struktura Epidemiološke službe našeg Zavoda obuhvaća: Rijeku (baza u Zavodu) te sedam dislociranih HE ispostava: Cres, Crikvenica, Delnice, Krk, Mali Lošinj, Opatija i Rab. U svakoj Ispostavi je liječnik specijalista epidemiolog, odnosno specijalizant epidemiologije (Rab, Mali Lošinj, Crikvenica), uz izuzeće Ispostave Cres, u kojoj radi liječnica obiteljske medicine s dugogodišnjim iskustvom - prvotno zaposlenik Doma zdravlja, a potom Zavoda – Odjela školske medicine. Oobzirom na manji broj stanovnika na otocima Rabu, Malom Lošinju i Cresu, u ove tri ispostave pružanje zdravstvene zaštite iz opsega higijensko-epidemiološke djelatnosti i djelatnosti školske medicine objedinjeno je na način da specijalizanti epidemiologije za Rab i Mali Lošinj pohađaju i poslijediplomski studij iz školske medicine. Za operativni je rad higijensko-epidemiološkog nadzora na terenu također kadrovskom ekipiranošću postavljen viši standard u odnosu na ugovor sa HZZO-om. Naime, budući se na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci školuju diplomirani sanitarni inženjeri, čija edukacija podrazumijeva osposobljavanje za integrirano znanje iz različitih područja – ujedinjavanjem različitih struka u jedinstvenu cjelinu kroz multidisciplinarni profil studija, prirodnim slijedom ovaj se profil kadrova zapošljava u Nastavnom Zavodu za javno zdravstvo, među inim i za poslove u Epidemiološkom odjelu. Prema koncepciji, u svakoj Ispostavi, uz osnovni HE tim, raspoređena su i po dva diplomirana sanitarna inženjera, osim, trenutno, u Ispostavi Rab. Svaka Ispostava ima i po dva sanitarna tehničara, osim Ispostave Cres. Na taj se način kontinuirano pruža zdravstvena usluga u prostorima HE Ispostava, a za terenski rad u timu s epidemiologom izlaze diplomirani sanitarni inženjeri u prvi obilazak objekta. Najveći dio poslova iz područja HE nadzora na terenu, u rutinskom dijelu, nadalje obavljaju diplomirani sanitarni inženjeri kao stručni suradnici epidemiologa, a u praktičnom smislu kao «patronažna služba» te «signaliziraju» epidemiologu potrebu za timskim izlaskom.

S ciljem bolje prostorne i vremenske dostupnosti u zdravstvenoj zaštiti, uz Epidemiološku službu u Zavodu, Ispostave Zavoda predstavljaju «Zavod u malom», a sanitarni inženjer na terenu «Zavod u jednom». Prema ovom konceptu rada, svaka zdravstvena usluga iz djelokruga higijensko-epidemiološke zaštite te uzorkovanja humanoga materijala kao i uzimanja uzoraka iz okoliša, dostupna je za svakoga korisnika usluge u svakoj pojedinačnoj ispostavi. Na taj način, uz prvog otočkog epidemiologa dr. Josipa Bunića koji već tridesetak godina radi na otoku Krku, i naši otoci Rab i Mali Lošinj imaju, prvi puta u povijesti, kontinuiranu preventivnu zdravstvenu skrb, sa stalno zaposlenim HE timom kroz puno radno vrijeme. Time je Nastavni Zavod za javno zdravstvo dao aktivni doprinos unapređenju otočke medicinske skrbi.

Prema načelu proaktivnog pristupa, značajno je unapređenje poslova na području higijensko-epidemiološkog nadzora subjekata u poslovanju s hranom. Na osnovu temeljne zakonske regulative, stručne su usluge unapređene u smislu stručnog savjetovanja naših subjekata, a s ciljem njihovog kvalitetnijeg poslovanja po načelu dobre proizvodne i dobre higijenske prakse te, u konačnici, povećanje sigurnosti krajnjeg potrošača odnosno konzumenta hrane. S epidemiološkog aspekta to

istovremeno znači unapređenje preventivnih mjera za crijevne zarazne bolesti.

U sklopu «ocjene higijenskih uvjeta» obavlja se izvid sanitarno-higijenskih uvjeta u objektu i preporučuju mjere za otklanjanje eventualnih nedostataka i nepravilnosti u radu s hranom. U navedenu svrhu sastavljaju se pismene preporuke koje su namijenjene za internu uporabu u objektu, a s ciljem popravka uočenih nedostataka te unapređenja sanitarno-tehničkih preduvjeta za zadovoljavajući standard mikrobiološke čistoće objekta, temeljem zakonskih zahtjeva, odnosno unapređenja istih, s ciljem podizanja standarda kao prednosti navedenog objekta na tržištu. U ovakvom kontinuiranom obliku rada provodi se redovito izvješćivanje naših subjekata o novim zakonskim zahtjevima u svezi zdravstveno ispravne hrane i prostora (analiza opasnosti i kontrola kritičnih točaka po načelima HACCP-a), kao i djelatnika koji rade sa hranom.

Uz već postojeći, zakonom propisani, stručni nadzor nad provedbom obvezatne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije, što provode HE timovi, u našoj Županiji aktivno provodimo i nadzor nad prevencijom legionarske bolesti. Naime, legionarska bolest ima javnozdravstveni značaj zbog težine kliničke slike i mogućeg letalnog ishoda. Za objekte u kojima dolazi do obolijevanja to znači negativnu reputaciju, uz posebne zahtjeve za provođenje trajnih protuepidemijskih mjera. Zbog činjenice da u Primorsko-goranskoj županiji veliki broj hotelsko-turističkih objekata ima sezonski tip rada, temeljem dobre poslovne suradnje sa sanitarnom inspekcijom i utvrđivanjem potrebe za većim standardom nadzora izdavanjem rješenja sanitarne inspekcije, svaki objekt prije početka rada mora provoditi preporučene mjere (Referalnog centra za epidemiologiju zaraznih bolesti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo) za smanjenje rizika od pojave legionarske bolesti, uz stručni nadzor djelatnika higijensko-epidemiološke službe Zavoda. Kod prvog izvida sudjeluje epidemiolog i sanitarni inženjer iz HE tima. Kod uspostavljenog sustava nadzora u objektu, prije otvaranja istog, to obavlja svake sezone samostalno sanitarni inženjer, kao «patronažna služba» za javnozdravstvenu zaštitu gostiju u svezi moguće pojavnosti ove bolesti. Sustavno se od 2002. godine provodi ovakav oblik nadzora u ukupno 93 objekta Primorsko-goranske županije.

Prema vrsti objekata, higijensko-epidemiološkim nadzorom obuhvaćaju se svi parametri propisani zakonom, a model našeg rada je takav da, kad god je to moguće, jedan objekt obilazi uvijek isti «terenac», sanitarni inženjer, odnosno isti epidemiolog (kada je potrebna njegova nazočnost). U dosadašnjem četverogodišnjem iskustvu, ovakva praksa polučuje pozitivne rezultate u smislu bolje organizacije i racionalizacije poslova, uz što bližu dostupnost krajnjem korisniku, čime se postiže bolji compliance, budući djelatnici pojedinog objekta već imenom i prezimenom poznaju stručnog suradnika. Kroz vremenski period postiže se i podizanje svijesti obveznika provedbe ovih mjera na način da u svakom trenutku mogu dobiti odgovore na svoje upite i biti motivirani nešto promijeniti u svojoj praksi rada, s obzirom da im je argumentirano, uz demonstraciju u njihovom vlastitom prostoru, skrenuta pozornost na sve značajne aspekte za siguran rad. Uz novi Zakon o hrani, odnosno njegov članak u svezi primjene HACCP načela u samokontroli subjekata koji posluju s hranom te implementaciju HACCP-a od strane HE timova Zavoda koja se provodi od 2003. godine, kompletira se higijensko-epidemiološka zaštita kroz timski rad sa subjektom na području analize zatečenog stanja, usvajanja prijedloga mjera za poboljšanje uočenih nedostataka, edukacije zaposlenika, praktičnim treninzima za vođenje zakonom predviđenih evidencija, kao dokaz o provođenju samokontrole te izradu svih potrebnih obrazaca. U zajedničkoj suradnji, objekt se priprema za nadolazeće nove zahtjeve, kako bi se preduhitrile (prevenirale) eventualne sankcije kada nadležna tijela uprave počnu kontrolirati provedbu ove zakonske obveze.

U konačnici, objekt u kojem je higijensko-epidemiološkim nadzorom uključena «interna kontrola», DDD mjere, prevencija legionarske bolesti te koji podliježe obvezi zdravstvenog – sanitarnog nadzora zaposlenika i obveznoj edukaciji istih (tečaj higijenskog minimuma), a sve mu to provode djelatnici HE tima Zavoda, predstavlja jedinstvenu cjelinu u sustavu preventivnih mjera. S tim u vezi, u procesu daljnega unapređenja ove djelatnosti značajna je prisutnost jednog stručnog suradnika polivalentnog znanja (sanitarni inženjer) i dobra pokrivenost epidemiolozima na području čitave Županije, što sada imamo.

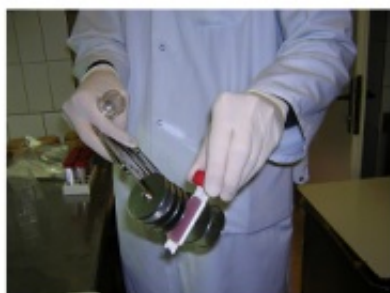
U daljnjem procesu značajna je faza informatizacije čime bi se svi podaci adekvatno obrađivali, izvještajno pratili, a higijensko-epidemiološka zapažanja mogla evaluirati za svaki objekt cjelovito, sa svih aspekata promatranja. Time bi se, također, ostvario sljedeći cilj - uspostava tzv. «sanitarne knjižice» objekta. Po analogiji sanitarne knjižice djelatnika (zaposlenika), knjižica objekta u informatičkom ili fizičkom smislu uključivala bi sve atribute za kompletan uvid u dotičan objekt s aspekta higijensko-epidemiološkog nadzora. Budući to nije zakonska obveza, svakako bi za Epidemiološku službu služio boljem monitoringu, a objektu bio preporučen za bolje ažuriranje svih podataka i nalaza, s ciljem lakšeg snalaženja u samokontroli i redovitoj provedbi zakonskih obveza. Nadalje, pod uvjetom da su takvi podaci, a posebice zakonom propisani rezultati laboratorijskih kontrola, na jednom dostupnom mjestu, moguće ih je jednostavnije i brže prezentirati svim upravnim nadležnim tijelima (dosadašnja praksa da su takvi nalazi objekta često spremni u

kadrovskoj službi). U slučaju epidemijskog incidenta u nekom od objekata, na ovaj se način može brzo obaviti prvi anamnestički uvid u stanje objekta (uredni sanitarni pregledi zaposlenika; redoviti i zadovoljavajući nalazi laboratorijske analize uzoraka) prije samog obilaska.

Naše je dosadašnje iskustvo u proaktivnom pristupu na pružanju higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite i provedbi higijensko-epidemiološkog nadzora pozitivno, temeljem rada u otprilike 2.100 objekata, a s praktičnog aspekta, do ostvarenja željenoga maksimalnog obuhvata u sustavnom praćenju objekata u našoj Županiji i zaposlenika koji podliježu zakonskoj obvezi provedbe mjera za prevenciju zaraznih bolesti u njihovim prostorima, u pristupu pojedinom objektu vodimo se epidemiloškim indikacijama.

Higijensko-epidemiološki nadzor – novi koncept – slikovni prilozi

1. Nadzor nad mikrobiološkom čistoćom objekta i ispravnosti namirnica

2. Nadzor nad provedbom obvezatne preventivne DDD

3. Monitoring javno zdravstvenih čimbenika

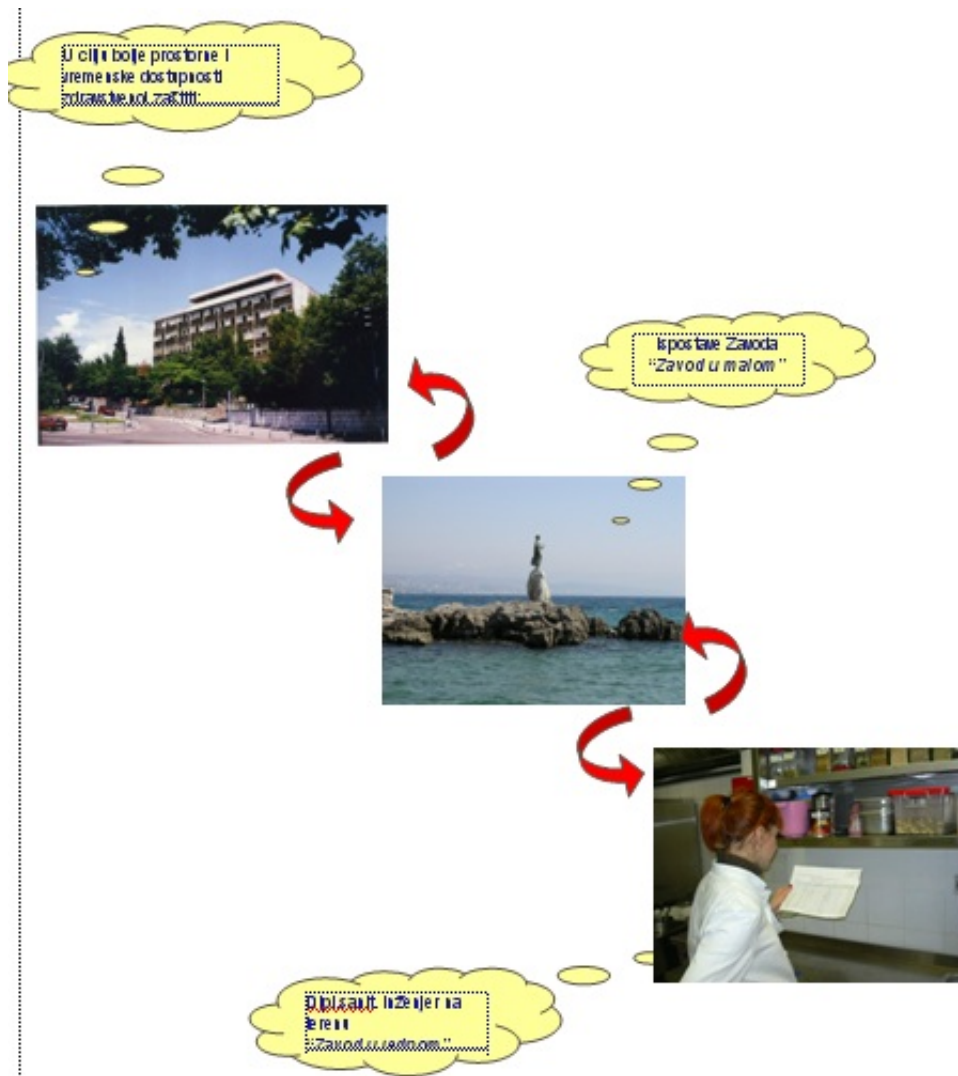
4 Organizacija i održavanje tečajeva upotrebom Geografsko informatičkog Sistema (GIS) «Higijenskog minimuma»

5. Nadzor nad mjerama za smanjenje rizika od legionarske bolesti

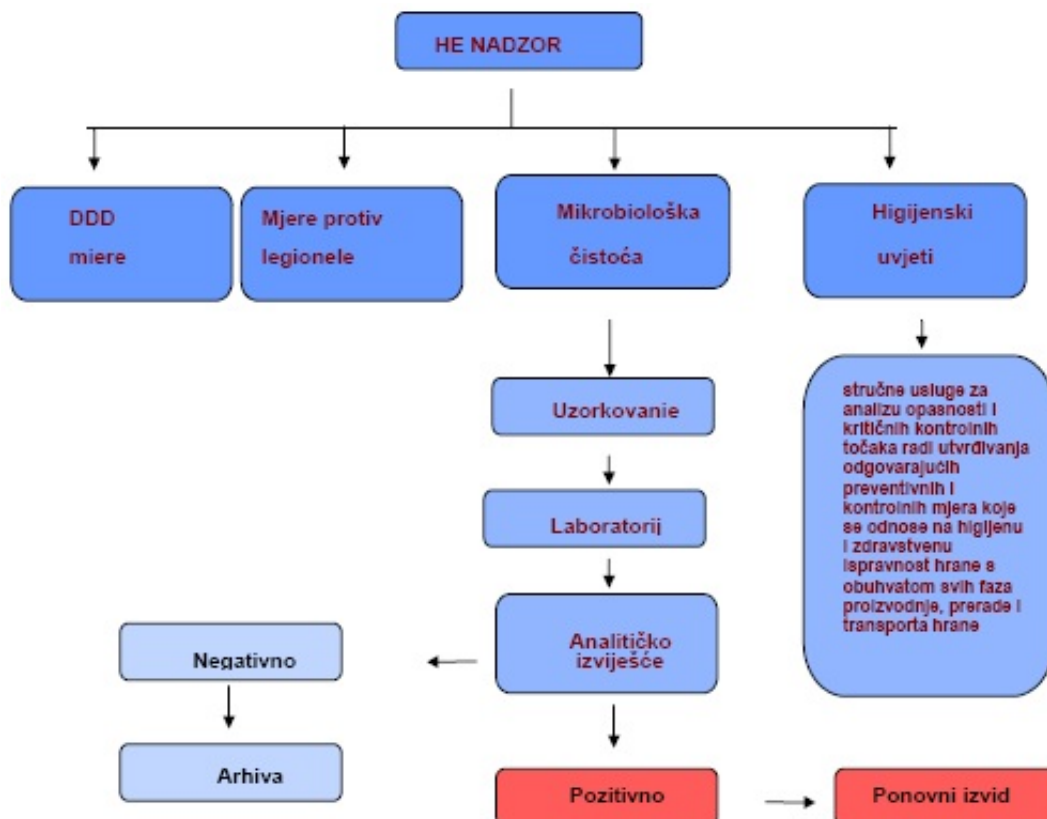

6. Koncept proaktivnog pristupa HE tima na terenu

7. Koncept higijensko-epidemiološkog nadzora jedan objekt: jedan stručni savjetnik

Kontakt osoba:

Mr.sc. Đana Pahor, dr.med.

Nastavni ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE – RIJEKA, Krešimirova
52/a

Telefon: 051 358 715

Tel/Fax: 051 358 721

e-meil: epidemiologija@zzjzpqz.hr